

Båtbottenvättning av fritidsbåtar

Riktlinjer, reviderad upplaga december 2014

Båtbottentvättning av fritidsbåtar

Riktlinjer, reviderad upplaga december 2014

Havs- och vattenmyndighetens rapport (ursprungsrapport 2012:10)

Diariennr. 701-11

Havs- och vattenmyndigheten
Datum: 2014-12-15

Ansvarig utgivare: Björn Risinger
ISBN 978-91-87025-10-5
Havs- och vattenmyndigheten
Box 11 930, 404 39 Göteborg
www.havochvatten.se

Förord

I juli 2011 fick Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att i samråd med Naturvårdsverket och Transportstyrelsen kartlägga och utreda miljöpåverkan av båtbottentvättning för att ta fram riktlinjer och riktvärden för hur tvätt av båtar, med respektive utan biocidfärger (giftiga båtbottefärger), bör hanteras.

Riktlinjerna har i vissa fall tolkats som föreskrifter och det har inte varit helt tydligt vilken myndighet som har ansvaret för en anläggnings utformning. I denna reviderade version klargörs att det är kommunens miljönämnd (eller motsvarande) som har tillsynsansvaret för en anläggning och bedömer och ställer krav på hur den bör utformas.

Att minimera påväxt på båtbotten är av stor betydelse både miljömässigt men även sjösäkerhetsmässigt då även lite påväxt kan leda till att båtens egenskaper förändras. Påväxt leder till ökad friktion som resulterar i högre bränsleförbrukning, sämre framdrift och minskad manöverduglighet. Fortsatt är den vanligaste metoden för att minska påväxt att måla skrovet med biocidfärg. Men målningen med biocidfärger minskar och det finns idag många andra metoder som t ex skrovskyddsdukar, båtbottevättar (borstvättar och spolplattor), manuell borttagning och olika typer av lyftanordningar som för många båtägare helt kan ersätta behovet av båtbottefärger.

Traditionella kemiskt verkande båtbottefärger och även många påstått miljöanpassade färger innehåller farliga ämnen som skadar de marina och limniska miljöerna med sina känsliga ekosystem och organismer. Det är viktigt att båtklubbar och båtägare tillsammans aktivt verkar för en minskad användning av giftiga båtbottefärger och i ökande grad använder andra giftfria metoder som ett alternativ till bottenmålning. Genom information och kontroll bör användningen av miljöfarliga färger minska och fler båtägare se möjligheter med annan hantering av påväxten.

Syftet med riktlinjerna är i första hand att minimera utsläpp och spridning av giftiga ämnen i samband med båtbottebehandling. Detta kan främst göras genom information om metoder för bottenbehandling som inte baseras på biocidfärger och i andra hand genom att rena tvättvatten i samband med båtbottevättning. Riktlinjerna ska också utgöra stöd för tillsynsmyndigheternas miljöarbete vid småbåtshamnar. Riktvärden baseras på vad bästa tillgängliga teknik i nuläget klarar av att rena och ska inte tolkas som biologiskt acceptabelt värde.

Riktlinjerna är vägledande och en bedömning av ansvarig myndighet ska alltid göras i det enskilda fallet.

- Målet med riktlinjerna är att minimera utsläpp och spridning av giftiga ämnen genom minskad användning av giftiga båtbottnfärger.
- Kommunen är tillsynsmyndighet och bedömer och ställer kraven på hur anläggningen bör utformas.
- Båtbottentvätt av båtar målade med biocidfärger bör ske på hårdgjord eller likvärdig tät yta med reningsanläggning godkänd av tillsynsmyndigheten.
- Anläggning för renspolning av båtar fria från biocidfärger bör ske på arbetsyta godkänd av tillsynsmyndigheten.
- Borsttvätt i vattnet av båtar målade med biocidfärg bör inte tillåtas.

1. Ansvarsförhållanden

Det är tillsynsmyndigheten som meddelar regler för hur en anläggning bör utformas och skötas. Gällande anläggningar för båtbottnentvätt är det kommunen som är tillsynsmyndighet och ställer krav om inget annat beslutats.

Kraven på hur en anläggning bör utformas varierar beroende på det geografiska läget och användning av biocidfärger på de båtar som ska tvättas. För tvätt av båtar utan biocidfärger behövs i regel en lågradig rening. För tvätt av båtar som är och har varit målade med giftiga bottenfärger behövs åtgärder för att minimera utsläppen till omgivningen.

2. Grundförutsättning vid tvätt av båtbottnen

Vid upptag av båtar sker i de flesta fall tvätt av båtbottnen genom avspolning med högtryckstvätt. Spolrester som uppstår vid tvätt av skrovrena båtar och båtar målade med hårda färger utan biocider består främst av organiskt material (alger, havstulpaner etc.). Dessa båtar kan tvättas på en hårdgjord yta utan särskild reningsanordning men med en grovrensränna. Spillvatten som uppstår vid tvätt av båtar som har varit och är målade med biocidfärger behöver renas med en höggradig rening innan det släpps åter till miljön. Både organiskt och oorganiskt material som uppstår vid tvättning av ett båtskrov målat med biocidfärg bör betraktas som farligt avfall och hanteras därefter (Naturvårdsverkets handbok om Farligt avfall och Avfallsförordningen (2011:927 bilaga 4)). Renspolning av båt målad med biocidfärg bör av denna anledning ske över en spolplatta försedd med grovrensränna och ansluten till en reningsanordning. Borsttvätt i vattnet av båtar målade med biocidfärg bör inte tillåtas. Bortförsl och omhändertagande av farligt avfall får endast ske av godkända företag (Avfallsförordningen (2011:927)). Mängd farligt avfall, anlitat transportföretag och slutlig omhändertagare ska alltid journalföras.

3. Tvätt av båt på land och vid upptagningsplats

Flertalet upptagnings- och uppställningsplatser består av grusad mark där underhåll och skötsel av båtar har gjort att dessa områden nu anses vara förorenade. Tvätt av båtar, målade med biocidfärger, på land utanför spolplatta (ex grusplan, gatan, garageuppfart eller båtramper) är inte lämpligt då det innebär att

marken förorenas och att förorenat spillvatten kan rinna ner i dagvattenbrunnar och rakt ut i sjöar och vattendrag. För att undvika vidare förorening av uppställningsplatser bör all tvätt av båtar målade med biocidfärger ske över en spolplatta. Detta gäller även vid blästring av båtbottenskrov eller annan färgborttagning.

4. Installation av båtbottentvätt

För att minimera utsläpp och spridning av miljöfarliga ämnen bör alla hamnar där båtar målade med biocidfärger återkommande tas upp och tvättas installera en lösning för båtbottentvättning som innebär att man kan omhänderta det miljöfarliga restavfall som tvättning genererar. Till båtbottentvätt räknas spolplatta, borsttvätt samt annan anordning avsedd för ändamålet att hålla båtbotten ren.

Vilken typ av tvättanläggning som lämpligen installeras är beroende av verksamhetsmässiga och geografiska förutsättningar. I de fall hamnen har alternativa lösningar för att säkerställa att båtbottenhanteringen inte orsakar utsläpp och spridning av miljöfarliga ämnen i miljön ska det vara möjligt att undgå krav på installation av tvättanläggning. Sådana lösningar kan vara tekniska lösningar som eliminerar behovet av målning med båtbottenfärg. Exempelvis där båtarna lyfts upp ur vattnet när de inte används, eller att båtarna ligger i så kallade skrovskyddsdukar vilka betydligt reducerar påväxten. Om dessa båtar ändå tvättas vid höstupptag bör det finnas passande tvättanläggning.

På marknaden finns ett stort utbud av olika alternativa metoder och sannolikt kommer en teknikutveckling ske vilket gör att utbudet ökar och att alternativen blir fler. Det är viktigt att inte låsas i en särskild reningsteknik genom detaljerade krav utan istället låta verksamheten och förutsättningarna vara styrande.

En alternativ lösning kan vara att flera hamnar går samman om en gemensam anläggning eller att man tecknar avtal med en närliggande anläggning.

Goda exempel på olika praktiska och tekniska lösningar kan man läsa om på <https://www.havochvatten.se/hav/fiske--fritid/>

5. Tvätt över spolplatta

En spolplatta bör bestå av en hårdgjord yta av betong eller av annat beständigt, tätt och slätt material med avrinning mot en gallerförsedd grovrensränna. Spolplattan behöver dimensioneras i förhållande till de båtar som kommer att spolav av så att allt spolvatten hamnar på plattan.

En anläggning som endast hanterar båtar som är fria från biocidfärger (renblästrade/renslipade/rentvättade eller aldrig målade med biocidfärger) behöver enbart en hårdgjord yta utan särskild reningsanordning men utrustad med en grovrensränna.

Tvättning av båtar som är målade med biocidfärger bör ske över en spolplatta försedd med avancerad rening. Spolplattan bör då vara försedd med en sedimentavskiljare samt finfilter för att fånga upp de mindre partiklarna. Sedimentavskiljaren bör dimensioneras efter förväntat vattenflöde. Vid provtagningar av spillvattnet vid olika typer av spolplattor har det framkommit att en spolplatta med trekammarbrunn om minst 2 – 4 kbm och efterföljande filterrening innehållande bland annat kolfilter eller fällningsrening fungerat bäst för att rena spillvattnet.

Daglig skötsel av spolplattan bör innefatta att den spolas av vid arbetsdagens slut och att fast avfall tas upp. Grovrensrännan ska regelbundet rensas från slam. Om spolplattan kopplas bort från reningsanläggningen vid högt vattenstånd som vid storm eller dylikt ska alltid grovrensrännan först rensas från slam.

För en anläggning som hanterar båtar målade med biocidfärger gäller att det material (både organiskt och oorganiskt) som samlas i spolplattans grovrensränna och slamavskiljare, inklusive de filter som används, är att betrakta som farligt avfall och ska särskilt omhändertas (Avfallsförordningen (2011:927)). Mängd farligt avfall, anlitat transportföretag och slutlig omhändertagare ska alltid journalföras.

6. Kontinuerlig bedömning av reningsfunktionen och riktvärden

Provtagning av reningsfunktionen vid spolplattan bör ske så ofta som det behövs för att kunna bedöma anläggningens prestanda. Vid anläggningar där det tvättas många båtar under säsongen bör provtagning ske en gång per år medan det vid mindre besökta anläggningar kan ske vartannat år. Provtagningen bör genomföras en dag då många båtar tvättas för att bedöma funktionen vid hög belastning. Filterbyte bör inte göras precis innan provtagningen. Provtagningen ska utföras enligt anvisningar från ackrediterat laboratorium och vattenproverna ska analyseras av ett ackrediterat laboratorium med hänsyn till: tributyltenn (TBT), koppar, Irgarol och zink. För metallerna ska både totalt och filtrerat prov analyseras.

Det är i första hand verksamhetsutövarens ansvar att bedöma resultatet av provtagningarna och vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse vid överskridande av riktvärden. Detta kan lämpligen göras i samråd med tillsynsmyndigheten samt tillverkare och leverantör av spolplattan/anläggningen. Vid behov eller på begäran ska provresultatet skickas in till tillsynsmyndigheten.

Riktvärden har satts utifrån resultatet av provtagningar på utgående vatten efter reningsanläggningen vid spolplattor. Värdena baseras på vad bästa tillgängliga teknik i nuläget klarar av att rena och ska inte tolkas som biologiskt acceptabelt värde. Riktlinjer såväl som riktvärden kan komma att omprövas och förändras när teknikutveckling visat att det är möjligt med effektivare rening.

Riktvärde per ämne

TBT	200 ng/l
Koppar	0,8 mg/l
Koppar filtrerat	0,4 mg/l
Irgarol	0,8 µg/l
Zink	2,0 mg/l
Zink filtrerat	1,0 mg/l

7. Tvätt i borsttvätt

En borsttvätt i vattnet bör alltid kompletteras med en uppsamlingsbassäng där det förorenade vattnet och det avskrapade materialet kan omhändertas. Bassängen ska inte betraktas som ett tillägg till borsttvätten utan ses som standardutrustning vid installation. Stationära och mobila borsttvättar ska inte användas av båtar målade med biocidfärg.

8. Hamnens skyldighet till egenkontroll av verksamheten

Enligt 26 kap. 19 § i Miljöbalken ska den som bedriver verksamhet som kan befaras påverka miljön eller medföra olägenheter för människors hälsa fortlöpande planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga sådana effekter. Dessutom ska verksamhetsutövaren genom egna undersökningar eller på annat sätt hålla sig underrättad om verksamhetens eller åtgärdens påverkan på miljön. Hamnar och marinor bör informeras om sina skyldigheter till egenkontroll.

9. Dokumentation och rapportering

Skriftligt dokumenterade rutiner för skötsel och underhåll bör alltid finnas tillgängliga vid verksamheten. Skötselrutiner upparbetas lämpligen tillsammans med tillverkaren av reningsanläggningen och bör hållas uppdaterade. De kontroller och åtgärder som vidtas vid anläggningen bör journalföras för att kunna redovisas till tillsynsmyndigheten när denne begär det. Det kan vara lämpligt om tillsynsmyndigheten efterfrågar denna redovisning en gång per år. Uppgifter om antal tvättade båtar, förbrukning av vatten, förbrukning av kemikalier, datum för tömning av slamavskiljare och filterbyte, samt uppkomna mängder farligt avfall bör ingå i en sådan dokumentation. Har det förekommit provtagningar av vattnet ska provrapporterna från dessa också bifogas.

10. Genomförande

Inom arbetet med miljökvalitetsmålen Giftfri miljö, Hav i balans samt levande kust och skärgård samt för genomförandet av vattendirektivet och havsmiljödirektivet, är det angeläget att utsläppsförbättrande åtgärder snarast sätts in och att tillförseln av miljöfarliga ämnen till våra hav, sjöar och vattendrag minskas.

- Fritidsbåtshamnar/uppläggningsplatser som hanterar båtar målade med biocidfärger bör snarast installera tvättanläggningar med exempelvis steg två-rening eller likvärdig.
- För anläggningar som hanterar båtar som inte är målade med biocidfärger bör det räcka med att snarast anlägga en spolplatta eller liknande med en anpassad reningsfunktion.